

Olga CHYŻNA

Narodowy Pedagogiczny Uniwersytet w Kijowie, Ukraina

Fabian ANDRUSZKIEWICZ

Uniwersytet Opolski, Polska

Edukacja artystyczna na Ukrainie w kontekście dynamicznych zmian współczesnej cywilizacji

Szybki postęp naukowo-technologiczny otwiera przed współczesnym społeczeństwem nowe horyzonty wiedzy, ukazuje tendencje rozwojowe współczesnego świata, które wyraźnie ujawniają się w życiu człowieka i stanowią zapowiedź przejścia do nowej ery istnienia. W. Andruszczenko zauważa: „edukacja jako społeczna instytucja i źródło socjalizacji człowieka potrzebuje orientacji na nowe strategie, nowe metodologie myślenia i poznania, przyczyną czego jest istnienie otwartego nieliniowego świata, który szybko się zmienia i wymaga podjęcia odpowiedniego kształcenia” [Андрущенко 2006: 21–22].

Współczesny świat charakteryzuje się niestabilnością, wieloznacznością, różnorodnością, rozpadem stereotypów, gwałtownymi zmianami rodzajów i form aktywności. Nowa społeczność światowa formuje się w skomplikowanych, sprzecznych i konfliktowych procesach globalizacji. Konstruktywną koncepcją strategii przezwyciężenia globalnego kryzysu cywilizacji i zabezpieczenia jej dalszego bezpiecznego rozwoju jest celowe kształtowanie cywilizacji noosferycznej. Kształcenie przyszłych nauczycieli dyscyplin artystycznych zdolnych pracować efektywnie i uczyć się na przestrzeni całego życia, strzec i zwiększać wartości kultury narodowej i społeczeństwa obywatelskiego, rozwijać i wzmacniać niepodległe demokratyczne państwo prawne jako integralną część Wspólnoty Europejskiej i światowej – to są ważne zadania wyższych uczelni pedagogicznych.

Spółczesność ukraińska dąży do stworzenia systemu edukacji artystycznej takiej, która mogłaby odpowiadać wyzwaniom czasu i potrzebom danego człowieka, zatem prowadzi się poszukiwania nowych zasad konceptualnych dotyczących wyznaczenia treści edukacji artystycznej i kierunków jej rozwoju. Integracja krajowej edukacji artystycznej z obszarem światowym powinna wspierać się na priorytecie interesów narodowych, zachowania i rozwoju potencjału intelektualnego narodu, orientowaniu się na pokojowe rozwiązanie problemów współpracy międzynarodowej, nawiązaniu systematycznego i korzystnego współdziałania, tolerancji w oceniowaniu osiągnięć systemów edukacyjnych innych państw i adaptacji tych osiągnięć do potrzeb krajowego systemu edukacji artystycznej [Болонський процес... 2003].

Według polskiej badaczki B. Górnickiej: „Jeśli nauczyciele i wychowawcy chcą mieć wpływ na przyszłość młodych ludzi i przyczynić się do dostosowania ich do rzeczywistości, konieczne jest wzięcie pod uwagę własnych pomysłów na temat przyszłości swoich uczniów i studentów. Uważamy za oczywiste, że znajomość planów życiowych młodego pokolenia, dokładna analiza kierunków ich realizacji [...] potrzebne są w formułowaniu celów i zadań edukacji, pracy profilaktycznej z behawioralnych problemów młodych ludzi” [Вернадский 1988: 175].

W tych warunkach istnieje realna możliwość formowania kultury profesjonalnej przyszłych nauczycieli jako wytworu wzajemnego porozumienia i tolerancji.

Celem artykułu jest zidentyfikowanie głównych czynników uszczelnienia, generalizowania, fundamentalizowania informacji duchowej, kulturowej, społecznej dotyczącej treści i organizacji edukacji artystycznej na płaszczyźnie noosferogenezy w globalnym społeczeństwie.

Entropia poznawczego obszaru informacyjnego współczesnej edukacji artystycznej wzrasta na tyle, że ważnym zadaniem staje się optymalizacja jej na zasadach indywidualizacji zdolności poznawczych z jednej strony i fundamentalizacji w zakresie współczesnego, naukowego i artystycznego obrazu świata, rozwoju nauki sztuki, edukacji z drugiej strony. Tutaj integracja przestrzeni duchowo-poznawczej występuje jako główne źródło społeczeństwa globalnego. Zwiększenie współczesnego poziomu edukacji artystycznej do osiągnięcia jego odpowiedniego poziomu jest niemożliwe:

- bez stworzenia zintegrowanego środowiska informacji naukowo-edukacyjnej oraz poszerzenia treści i organizacji edukacji artystycznej w globalnej przestrzeni informacyjnej,
- bez stworzenia optymalnej infrastruktury informacyjnej w każdym z elementów składowych edukacji artystycznej,
- bez kształtowania i racjonalnego wykorzystania poznawczych i duchowych zasobów informacyjnych: naukowych, edukacyjnych, artystycznych, kulturalnych, zawodowych itp.,
- bez stworzenia bazy danych zorientowanej na prognozowanie procesów integracyjnych rozwoju społeczno-gospodarczego, politycznego i kulturalnego oraz systemów informacyjno-komunikacyjnych w zakresie edukacji artystycznej, korzystanie z której skierowane jest na doskonalenie zarządzania edukacją artystyczną na wszystkich poziomach – od interpersonalnego do ogólnopaństwowego, planetarnego (globalnego).

Funkcjonowanie, transformacja, zarządzanie poznawcze informacją społeczną dotyczące treści i organizacji edukacji rozpatruje się w filozofii i metodologii edukacji (T.P. Woronina, E.M. Gusiński, I.A. Ziaziun, A.A. Kasjan, S.F. Klepko, W.S. Łutaj, L.A. Mikieszyna, M.I. Romanenko i in.).

Takie podejście wymaga wprowadzenia procesu **integracji** informacji społecznej i kulturowo-poznawczej edukacji artystycznej do globalnego obszaru oświatowo-naukowego w celu optymalizacji rozwoju naukowego na różnych po-

ziomach, formami, komunikacjami, kierunkami takiej informacji z poglądu treści fundamentalnej naukowego i artystycznego obrazu świata, współczesnej organizacji edukacji artystycznej na zasadach humanizacji, personalizacji, wirtualizacji poznania otaczającego świata i formowania własnego systemu osoby, transformacji wiedzy naukowej i artystycznej, duchowo-wartościowego doświadczenia oświaty noosferycznej.

Pojęcie „noosfera” po raz pierwszy wykorzystano na początku lat 20. XX w. na jednym z warsztatów H. Bergsona w Paryżu, kiedy W.I. Wernadski ogłosił swoją koncepcję rozwoju biosfery. Później termin „noosfera” szeroko wykorzystywał T. de Chardin. Obecnie termin ten otrzymał szerokie znaczenie, lecz jest interpretowany niejednoznacznie. Według Wernadskiego noosfera jest etapem w historii człowieka, kiedy jego zbiorowy umysł i wola kolektywna są w stanie zapewnić wspólny rozwój (koewolucję) przyrody i społeczeństwa. Jeżeli mówić o głównych zadaniach edukacji noosferycznej, one wypływają logicznie z charakteru pojęcia „cywilizacja noosferyczna” [Вернадский 1988: 75]. W pracach Liroya, de Chardina, Wernadskiego po raz pierwszy wprowadzono pojęcie „noosfera” i pokazano jej rolę w ewolucji przyrody i społeczeństwa.

Wyrazami kluczowymi tej definicji są: koewolucja (wspólny harmonijny rozwój) ludzkości i przyrody, priorytet wartości ogólnoludzkich, integralny intelekt ludzkości, efektywnie kierowany, stabilny i bezpieczny rozwój.

Uznanie włączenia osobistości człowieka do sztucznie stworzonej struktury informacyjnej jest potwierdzeniem faktu kształtowania tzw. drugiej przyrody lub społeczeństwa (noosfery). Edukacja, która wspiera się na współczesnych osiągnięciach naukowych, pozwala potraktować doświadczenia minionych lat rozwoju systemu i zrozumieć problemy przyszłości. Podstawę do rozwiązania tych problemów stworzono na Międzynarodowej Konferencji w Rio de Janeiro, gdzie zostały ustanowione zasady naukowe noosferogenezy – procesu kształtowania się cywilizacji noosferycznej, wyróżniono jego główne okresy, wyznaczono związek z procesem globalnej informatyzacji społeczeństwa. Nauka o noosferze – noosferologia – zaczęła nabywać cech określonej dziedziny badań.

Cechą charakterystyczną współczesnego okresu rozwoju edukacji artystycznej jest poszukiwanie nowych treści i technologii nauczania, rozwijanie pracy eksperymentalnej, wprowadzenie innowacji edukacyjnych, orientacja kulturowa procesu edukacyjnego, które przewidują kształcenie nie tylko pewnego systemu wiedzy i umiejętności, ale i rozwój duchowości w kontekście harmonijnego współdziałania wszystkich indywidualnych procesów odbioru świata i kształtowania edukacji jako czynnika rozwoju kultury.

Obecnie istnieje potrzeba ustalenia zadań dla systemu edukacji artystycznej, jej celów, poszczególnych etapów i części. Trzeba przyjrzeć się tradycyjnym pojęciom dotyczącym istoty społecznej edukacji artystycznej, jej związku z innymi rodzajami i formami praktyki społecznej, miejscu i znaczenia jako instytucji społecznej w życiu człowieka i państwa. Do głównych kierunków należą:

- opracowanie i spełnienie ogólnopństwowej strategii rozwoju edukacji artystycznej odpowiednio do obiektywnych potrzeb społeczeństwa w zakresie zmian ekonomiczno-społecznych,
- określenie i realizacja kompleksu praktycznych działań skierowanych na przezwycięzenie kryzysowych procesów i zjawisk, stabilizację, reformowanie i rozwój na podstawie nowych instytucji, mechanizmów i metod,
- integrację krajowego systemu szkolnictwa wyższego ze światową przestrzenią edukacyjną, efektywne rozwijanie komunikacji intelektualnej.

Ze względu na wymienione czynniki wyznaczono współczesne tendencje edukacji artystycznej w warunkach wielokulturowego środowiska edukacyjnego: wzmocnienie komponentu narodowego w treści artystyczno-pedagogicznej (wsparcie narodowych tradycji; studia w zakresie dziejów narodu, kultury, tradycji, propagowanie ideałów narodowych; aktywizacja procesów tożsamości narodowej; kształtowanie mentalności narodowej), zwiększenie wpływu duchowego i religijnego na proces edukacji, wspieranie i rozwój idei narodowej edukacji ukraińskiej (dzieci, młodzież, rodzina itp.), realizacja specjalnych programów w dziedzinie edukacji obywatelskiej, patriotycznej, międzynarodowej, które tworzą otwarte społeczeństwo obywatelskie oparte na zasadach pokojowego współistnienia różnych etnicznych grup i konfesji, tolerancji i wzajemnego szacunku, wzajemny wpływ etniczno-kulturowych, narodowych i globalnych aspektów edukacji.

W sytuacji społeczeństwa globalizacyjnego, w którym głównym potencjałem i źródłem jest człowiek, wspólnoty społeczne, w systemie informacji społecznej powstają nowe teorie dotyczące rozwoju oświaty, mianowicie sztuki. Wspierają się one na zrozumieniu **sytuacji informacyjnej**, w której wiedza, kulturalny i duchowy dorobek w systemie poznania jako rezultat indywidualnego i zbiorowego przetwarzania naukowo-technologicznej informacji, duchowego i wartościowego doświadczenia jest jednocześnie produktem konsumpcji i produkcji – materialnej i duchowej – na poziomie ogólnospołecznym. W tej sytuacji zebrana informacja poznawcza, duchowo-wartościowa, oświatowo-naukowa, artystyczna integruje się w duchowo-poznawczą przestrzeń noosfery. Taki rozwój charakteryzuje się samoorganizacją opartą na systemie kierunków transformacyjnych, poznawczych, duchowo-wartościowych rozwijających pojedyncze osoby i wspólnoty społeczne.

Podsumowanie

Konstruktywną koncepcją strategii przezwyciężenia globalnego kryzysu cywilizacji i zapewnienia jej dalszego stabilnego rozwoju jest celowe kształtowanie cywilizacji noosferycznej, której głównym obiektem staje się osobowość człowieka i jego cechy. Stabilny rozwój tylko wtedy staje się rozwojem noosfery (noosferogenezą), kiedy korzysta z etyki ekogumanistycznej. Aktualność i strategiczne znaczenie noosferycznego traktowania systemu edukacyjnego, edukacji artystycznej w szczególności, polega na kształtowaniu świadomości noosferycz-

nej przyszłych nauczycieli dyscyplin artystycznych, która bazuje na nabyciu wiedzy w zakresie noosfery i wypracowaniu światopoglądu noosferycznego. Osiągnięcie integracji edukacji artystycznej ze współczesnym globalnym światem informacji wymaga włączenia przyszłych nauczycieli dyscyplin artystycznych w metasystem działalności artystyczno-pedagogicznej, która posiada mimo swej dynamiczności pewną strukturę i organizację, pozwala orientować się w procesie samorozwoju, dodając mu własne ukierunkowanie.

Literatura

- Андрущенко В.П. (2006): *Організоване суспільство. Проблема організації та суспільної самоорганізації в період радикальних трансформацій в Україні на рубежі століть.*
- Болонський процес у фактах і документах (2003): Тернопіль.
- Вернадский В.И. (1988): *Философские мысли натуралиста,*
- Падалка Г.М. (2008): *Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін),*

Streszczenie

W artykule analizuje się rozwój edukacji artystycznej w obrębie noosferogenezy. Uzasadniono znaczenie orientacji noosferycznej całego systemu edukacji artystycznej polegającej na formowaniu świadomości opartej na wiedzy noosferycznej i światopoglądzie noosferycznym. Osiągnięcie integracji edukacji artystycznej ze współczesnym globalnym światem informacyjnym wymaga włączenia przyszłych nauczycieli dyscyplin artystycznych w metasystem działalności artystyczno-pedagogicznej, który mimo swej dynamiczności posiada pewną strukturę i organizację, pozwala orientować się w procesie samorozwoju, dodając mu własne ukierunkowanie.

Kluczowe słowa: System, rozwój i rozwój osobowości, własna sztuka i pedagogiczne kształcenie, samoorganizacja, modernizacja szkolnictwa artystycznego.

Art Education in Ukraine in the Context of Dynamic Changes of Modern Civilization

Abstract

In clause the scientific essence of modernization of art and pedagogical education is considered. The system of a self-developing personality should be included in the open, dynamic dissipative metasystem of art and pedagogical process.

The development of future teacher's creative potential is analyzed on the basis of synergetic approaches to teaching art subjects in vocational training.

Keywords: the system, developing and a self-developing personality, art and pedagogical training, self-organization, modernization of art education.